„Niet van daar tot ons."

> En boven dit alles, tusschen ons en ulieden is eene groote klove gevestigd, zoodat degenen, die van hier tot u willen overgaan, niet kunnen, noch ook die daar zijn, van daar tot ons overkomen.
> Luk. 16 : 26.

De van God vervreemde wereld wil van geen hel hooren, en toch is men er in die wereld gedurig mee bezig. Te Parijs, op Montmartre, werden nog niet zoo lang geleden voorstellingen van de hel gegeven, en in den ruwen vloek van Engelschman en Hollander spreekt nog telkens het verdoemen; en iemand verdoemen, wat is het anders dan door een onherroepelijk vonnis in den oordeelsdag aan de ontzettendste ellende overgeven.

Toch is het zaak, zich in het gewagen van de eeuwige straf stipt aan de Schrift, en zoo nauw 't kan aan het woord van Jezus zelf te houden. Eigen phantasie zou ons soms parten spelen. En bovendien, 't menschelijk gevoel mag niet beleedigd, en meer nog, Gods ontfermingen mogen niet door ons verkort worden; en daarom gaan we alleen dan veilig, zoo we ons nauw aan Jezus houden, in wien het menschelijk gevoel 't zuiverst sprak, en die Gods eeuwige ontfermingen tot aan zijn dood toe verheerlijkt heeft.

Nu poogt men ook in belijdende kringen tegenwoordig al meer den indruk te vestigen, dat er ja, wel een scheiding na den dood komt tusschen wie in Jezus ontslapen en wie buiten hem wegsterven; maar zóó dat wie buiten Jezus stierf, aan de overzij van het graf zich alsnog tot Jezus kan bekeeren.

Op zich zelf spreekt dit ons gevoel toe.

Wat zou het niet heerlijk zijn, indien ge eens die velen, die tijdens hun leven steeds tegen over den Heere en zijn Koninkrijk en zijn volk stonden, in betere gewesten berouwvol aan de voeten van uw Heiland mocht vinden.

Toen dan ook eenmaal dit denkbeeld had postgevat, won het hand over hand veld, en was men aanstonds gereed om het steeds breeder uit te meten.

Thans is men reeds zoover, dat men zich in gindsche gewesten een geregelden dienst des Woords denkt, en zelfs gewaagt van daar bediende Sacramenten. En hier komt dan bij, dat men zich aan de andere zijde van het graf de vrucht en uitwerking van deze bediening van Woord en Sacrament ongemeen veelvuldig en groot denkt, zoodat wat die dienst op aarde uitwerkt, er bij in het niet verzinkt.

Hier toch heeft die dienst te worstelen met de verlokking en verleiding van de zonde in het hart en in de wereld om ons heen. Aan de overzij van het graf daarentegen bestaat die aftrekkende kracht van de verleiding der wereld en van het lichaam der zonde niet. Vandaar, dat men zich de bekeering van wat hier zich niet bekeerde, schier als een vanzelf sprekend iets denkt.

Hieraan wordt dan nog te lichter geloofd door hen, die zich de goddeloozen aan de overzij van het graf steeds in staat van ellende denken. Dan toch heeft men dezen toestand, dat wie buiten Jezus stierf, in gindsche gewesten aan geen verleiding bloot staat, door straf wordt afgeschrikt, en gestadig door den dienst van het heilige bewerkt wordt.

Zóó nu de toestand opgevat, kan men het zich haast niet anders voorstellen, of wat hier de smalle weg en de enge poort was, is daar de heirweg en de breede poort geworden, zoodat tenslotte niet valt in te zien, waarom niet zoo goed als allen er door zouden ingaan.

En toch, hoeveel aantrekkelijks voor ons gevoel ons in die nieuwe leer moge toespreken, er mag aan die nieuwe leer geen oogenblik voet worden gegeven, omdat ze de ziel misleidt.

Uit ons zelve weten we omtrent hetgeen na den dood intreedt, niets. Geen geleerdheid of aardsche wetenschap kan er ons iets omtrent zeggen. Maar wie het wel weten kon en moest, en dan ook wist, en er zich over uitsprak, is Jezus. Hij was niet uit deze wereld, maar van de overzijde des grafs, uit de eeuwigheid, in deze wereld tot ons gekomen. Hij was één met den Vader. Hij was zelf God te prijzen in der eeuwigheid. De eeuwigheid was zijn vaderland.

Heeft nu Jezus dat aanlokkelijk denkbeeld, dat wie buiten hem stierf, zich in de eeuwigheid nog bekeeren zal, ook maar eenigszins gesteund of aangemoedigd?

Het tegendeel is waar. En dat wel in die mate, dat Jezus in een breed uitgewerkte gelijkenis alle voorwendsel, dat aan zulk een denkbeeld steun kon verleenen, heeft afgesneden.

In de gelijkenis van „de rijke man en de arme Lazarus" wordt dit denkbeeld opzettelijk door Jezus toegelicht; zelfs in tweeërlei opzicht. De rijke man is in de eeuwige pijn, en wil alles doen om troost uit het heilige te ontvangen; en ook wil hij zijn broeders die nog op aarde zijn, waarschuwen, dat ze toch niet even dwaas als hij zonder geloof aan de hel zullen wegsterven, om terstond na den dood zoo bitter teleurgesteld uit te komen.

De trekken in de gelijkenis, die hierop doelen, zijn dus geen sieraad uit de volkstraditie overgenomen, maar doel en hoofdzaak. Het is Jezus daarom, en daarom alleen, te doen.

En in dit verband nu spreekt Jezus het zoo stellig mogelijk uit, dat er na den dood tusschen hen die *in*, en hen die *buiten* geloof sterven, een breede, diepe klove gaapt, waarover geen brug te leggen is.

Al wilden de gezaligden, door innerlijke ontferming bewogen, naar de stede der verlorenen overgaan, om hen alsnog voor den hemel te winnen, *ze zouden niet kunnen*. En zoo ook omgekeerd, al ware het dat zij, die buiten Jezus stierven, na den dood voor Jezus kiezen wilden, ook hun belet „de groote klove" dit volstrekt-telijk.

Wie heeft nu recht, waar Jezus zóó beslist en stellig spreekt, zonder eenigen vasten grond, er een vlak tegenovergestelde leer tegenover te stellen?

Voelt ge dan niet, hoe wie dat doet, feitelijk het hoog gezag van Jezus ter zijde zet, om er het gezag van zijn eigen inbeelding voor in plaats te stellen?

De uitkomst toont dan ook, dat zulke door niets bewezen voorstellingen niet anders dan kwaad doen, en van het geloof afhouden.

Is de bekeering ten leven iets, waartoe men evengoed hiernamaals als hier op aarde kan overgaan, is het dan niet natuurlijk dat het wereldkind denken gaat: Dan geniet ik eerst de wereld, en zal ik na mijn dood, als de wereld wegvalt, mij wel tot Jezus bekeeren.

De onverbiddelijke drang tot bekeering, de ernst tot bekeering gaat er dan uit, en in kringen waarin deze valsche voorstellingen wortel schieten, heeft de drang tot bekeering dan ook afgedaan. Men hoort er niet meer van.

Er is meer.

Ook op hen die gelooven, werkt die leer zoo fataal. Wie op Jezus woord gelooft, dat de staat bij den dood beslist, heeft drang van zin en wil om zijn geloof vast te maken, het te bevestigen, er mee bezig, er van vervuld te zijn. Hier is wasdom in geloof.

Maar bekruipt u eenmaal de gedachte, dat ge na den dood nog alle schade kunt inhalen, dan zwikken u de enkels en worden de knieën slap, en deinst ge terug voor de beslistheden, die u in de wereld altoos moeite baren.

Ja, wat nog sterker spreekt, heel deze op niets steunende leer haalt het peil van het heilige naar omlaag.

Wie hier op aarde tot het geloof komt, is *overwinnaar*. Hij heeft een strijd gestreden. Hij heeft gestaan voor de verleiding van zonde en wereld en satan. Zijn geestelijke kracht is in dien strijd geoefend. Zijn kiezen voor Jezus was een kloeke daad. Daar sprak hart, daar sprak wil, daar sprak overtuiging in. Het geloof, hier verworven, is heroïek. Een heldennatuur moet u door Gods genade zijn ingestort, om hier tot het geloof te komen en bij het geloof te volharden. Hier op aarde is het geloof als zilver in de smeltkroes gelouterd.

Maar dat alles zou bij een geloof, dat eerst aan de overzij van het graf ontlook, ten eenenmale wegvallen. Er zou dan noch strijd, noch worsteling zijn. Er zou geen offer gebracht worden. Er zou van overwinning geen sprake zijn. Het zou een mat en spierloos geloof zijn, waaraan alle heroïsme, elke overwinningsidee ontbrak.

Er is niets op tegen, eer verlokt ons gevoel er ons toe, om tot het uiterste en tot het laatste toe op een werk der genade in den stervende te hopen.

Aan de almachtigheid der genade zult ge niet te kort doen. Erkent ge dat God in een wicht van enkele dagen, dat wegsterft, genade werken kan; en dat erkent ieder immers met heilige vreugde; dan moet ook erkend, dat er tusschen de ziel van een stervende en de genade Gods dingen kunnen plaats grijpen, waarvan wij soms niets ontdekken, en die ons verrassen zullen in de eeuwigheid. Nooit kan het geloof te veel verwachten, mits één ding vast sta, dat ge met uw durvende hope niet de grens van den dood overschrijdt.

Doch juist daar heeft niemand recht toe. Hier op aarde moet het tot beslissing komen. Schuif dus uw hope van het leven naar de krankheid, en van de krankheid naar de stervensure, en van die stervensure naar den jongsten snik, en zoo Gods genade werken mocht, blijft ge op veilige paden. De ziel ook van een zich verzettend mensch, is soms zulk een diep mysterie, dat er ons raadselen in kunnen overblijven, die alleen de eeuwigheid kan oplossen.

Maar is de dood ingetreden, dan is het uit. Dan is die bittere grens bereikt, waarbij „de groote klove" onmiddellijk gaapt; een klove waarover geen brug meer kan gelegd worden.

Vergeet dat ook bij de opvoeding van uw kinderen niet.

Dat op niets steunend denkbeeld, alsof het ook na den dood wel terecht kon komen, verslapt de opvoeding, verzwakt het heilige in de liefde voor uw kinderen en blusscht allen bezielden ijver, om niet te rusten eer ons kind met ons bij het Kruis van Jezus dankbaar neerknielt.

Altoos weer het Evangelie, en niets dan het Evangelie; maar dan ook dat Evangelie niet gelijk de wijsgeer het ontzielt, maar gelijk Jezus het ons gegeven heeft. Het Evangelie hief, met „de groote klove" als het hier eens uit zal zijn.

Dr. A. KUYPER,

De Gemeene Gratie.

Nu binnenkort deel III van dit premiewerk zal verschijnen, verzoeken wij beleefd den inteekenaren, die het voor dit deel verschuldigd bedrag (ad. f 3.— per exemplaar) nog niet, of slechts gedeeltelijk voldeden, ons uiterlijk vóór 15 October a.s. het resteerend bedrag te doen toekomen, opdat de verzending geen vertraging ondervinde.

Voorts berichten wij, dat op veler verzoek ook losse stempelbanden worden verkrijgbaar gesteld, die franco worden toegezonden na ontvangst van f 2,— per stel van 3 banden.

Adm. „De Heraut."

September 1904.

Amsterdam, 7 Oct. 1904.

Zelfmoord.

In menigen kring bestaat nog steeds de gedachte, alsof elk zelfmoordenaar zeker een verlorene zou zijn.

In de Schrift, zoo zegt men, leest men van zelfmoord alleen bij degenen, die geen kinderen Gods waren. Een Saul, een Achitofel, een Judas Iscariot zijn de droeve exempelen, waarin Gods Woord ons die schrikkelijke zonde toont. Hoe diep de bijbelheiligen soms ook in zonde gevallen zijn, niet één hunner wordt gezegd, aan eigen leven de hand te hebben geslagen. Dat er ook voor den zelfmoordenaar nog vergiffenis zou wezen, vindt derhalve in de Schrift geen steun.

En daarbij komt in de tweede plaats, dat zelfmoord een zonde is, die niet door berouw kan worden gevolgd. Waar de Schrift ons leert, dat vergiffenis alleen geschonken wordt wanneer de zondaar de zonde belijdt en laat, daar schijnt voor deze zonde geen vergiffenis mogelijk te zijn. Zonder waarachtige bekeering kan geen dronkaard, hoereërder of doodslager ingaan in het Koninkrijk der hemelen. En waar bij zelfmoord de bekeering van zelf onmogelijk is, daar kan de zelfmoordenaar niet zalig worden.

Terwijl ten slotte er op gewezen wordt, dat er zeker geen ernstiger drangreden kan wezen om tegen dit schrikkelijk kwaad, dat in onze dagen zoo hand over hand toeneemt, te waarschuwen, dan door in de prediking er op te wijzen, dat wie de hand aan eigen leven slaat, daarmede der eeuwige rampzaligheid ten prooi wordt.

God bewaart daarom, zoo meent men, zijn uitverkorenen voor deze zonde. En wie toch deze zonde begaat, bewijst daarmede geen uitverkorene te zijn. Al is zulk een zelfmoordenaar voor dien tijd in menig opzicht een voortreffelijk lid der gemeente geweest; al viel er op zijn belijden en wandel niets aan te merken; al ging er zelfs een reuke van godzaligheid van hem uit; het droevig einde is dan een bewijs, dat de waarachtige genade ontbrak en men met een huichelaar te doen heeft gehad.

Zonder nu in iets te kort te doen aan den zedelijken ernst, die aan deze voorstelling ten grondslag ligt, of de zonde van zelfmoord ook maar eenigszins te vergoelijken, mag de vraag toch niet onderdrukt, of de Heilige Schrift metterdaad deze voorstelling dekt.

Ons eerste bezwaar nu is, dat Christus uitdrukkelijk heeft gezegd, dat er maar één zonde is, die noch in deze noch in de toekomende eeuw kan vergeven worden, en dat is de zonde van lastering tegen den Heiligen Geest. Eén van beide dus: óf de zonde van zelfmoord gaat met de zonde tegen den Heiligen Geest altijd gepaard, óf, wanneer dit niet zoo is, dan mag ook niet absoluut gezegd worden, dat voor deze zonde geen vergiffenis kan gevonden worden.

In de tweede plaats is het niet juist, te zeggen, dat elke zonde, waarvan geen belijdenis is gedaan en waarop geen bekeering is gevolgd, den ingang in het Koninkrijk der hemelen zou beletten. Hoe menig kind van God wordt niet plotseling door den dood weggerukt zonder dat er zelfs tijd was om berouw te hebben over het bedreven kwaad. Wanneer David na de zonde tegen Uria en Bathseba begaan — een zonde die zeker niet minder erg is dan zelfmoord — krank was geworden en gestorven was eer nog Nathan tot hem was gekomen om hem zijn zonde aan te zeggen, zou dan David voor goed verloren zijn geweest?

En in de derde plaats, weet niemand wat op het laatste oogenblik in den zelfmoordenaar kan zija omgegaan. Het kan zijn, dat angst en benauwdheid zijn ziel zoo ontroerd hebben, dat hij ten slotte, in schier krankzinnigen toestand, aan zijn leven een einde heeft gemaakt. Juist bij krankzinnigen is de zucht naar zelfmoord zoo ontzaggelijk sterk. Zal men daarom alle krankzinnigen, die hun eigen leven verdaan hebben, buiten den hemel sluiten? Of moet erkend worden, dat juist de ontoerekenbaarheid, die gevolg is van zulk een zielstoestand, hier hope geeft, dat God denzulken toch genadig kan zijn geweest? En wat alles afdoet, wie kan zeggen, of de ellendige, die in zielsbenauwdheid den strik om den hals slaat, niet, eer de dood nog intreedt, tot bezinning komt, God om genade en vergiffenis bidt en als de moordenaar aan het kruis, ter laatster ure gered wordt?

Dieper gaan we op deze vragen thans niet in.

Kracht tegen de zonde van zelfmoord schuilt alleen hierin, dat klaar en duidelijk gepredikt wordt, dat God deze zonde verbiedt, en dus geen mensch het recht heeft, zich zelf een leven te benemen, dat God hem gaf. Het: Gij zult niet dooden, geldt niet alleen van den evenmensch, maar ook van ons zelf.

Wil men daarbij er op wijzen, dat de zondaar, die uit vrees voor aardsche straf of de gevolgen van het bedreven kwaad aan het leven een einde maakt, daarmede den weg tot bekeering zich afsnijdt en in het eeuwig oordeel valt, dan kan ook dat zeker als middel dienst doen om van deze zonde den mensch af te houden.

Maar wanneer iemand, die in heel zijn leven toonde God lief te hebben, die waarlijk een kind Gods scheen te zijn, toch in deze bange strikken van satan valt, dan late men het oordeel over aan God, die barmhartig is.

Vast te stellen, dat zulkeen geen kind Gods kan geweest zijn en dat uit die zonde zeker blijkt, dat hij verloren is, daartoe geeft de Schrift ons geen recht.

De Schrift kent slechts één onvergeeflijke zonde.

En dit is zelfmoord niet.

Kerkelijke contributie.

Toen we onlangs op grond van de moeilijkheden in de Gereformeerde Kerk in Hongarije waarschuwden tegen het invoeren van een kerkelijk belastingstelsel, schijnt men hieruit in enkele kerken te hebben afgeleid, dat we de bijdragen der gemeente voor den dienst van 's Heeren huis liefst in den vorm van een collecte geïnd zagen en tegen het geven van vaste contributiën waren.

Het behoeft wel geen uitvoerig betoog, dat hierbij een misverstand in het spel is.

Waartegen we protesteerden was alleen, dat de Kerkeraad aan ieder gemeentelidmaat zou voorschrijven wat door hem betaald moest worden en, bij niet voldoening aan die verplichting, met kerkelijken dwang of deurwaardersexploit den onwillige tot betaling zou verplichten. Een wijze van doen, die in de Ned. Herv. Kerk reeds in tal van gemeenten is ingevoerd en die lijnrecht in strijd is met het vrijwilligheidsbeginsel, dat in Christus' kerk behoort te heerschen.

Met de vraag of men zijn bijdragen in het kerkezakje zal storten, dan wel in den vorm van vaste bijdragen aan den Kerkeraad zal geven, heeft dit niets uitstaande. In beide gevallen toch is het niet de Kerkeraad, die hierbij met gezag optreedt om vast te stellen, hoeveel ge betalen *moet*, maar heeft elk gemeentelid voor zich zelf vast te stellen, hoeveel hij geven *wil*.

Moest tusschenbeide gekozen worden, dan zou onze voorkeur zelfs aan het stelsel van vaste contributie gegeven worden.

Vooreerst geeft het dubbel collecteeren, zoowel voor de armen als voor de Kerk een stoornis in den dienst, die liefst moet voorkomen worden.

En ten tweede behoort wel de gave voor de armen naar luid van Christus bevel zoo gegeven te worden, dat de rechterhand niet weet wat de linker doet, omdat hierbij de barmhartigheid aan het woord is, maar met de bijdrage voor de Kerk is dit niet het geval. Hier is een zedelijke plicht om te zorgen, dat de Dienaar des Woords zonder zorgen kan leven en dat in de behoeften van 's Heeren huis voorzien wordt. Er is dus geen enkel bezwaar tegen om den Kerkeraad mee te deelen, hoeveel men jaarlijks voor dit doel wil afzonderen. Zelfs zal dit den Kerkeraad het vaststellen van het jaarlijksch budget gemakkelijker maken, dan dat men op de altoos wisselvallige inkomsten der collecten rekenen moet, en kan op deze wijze ook controle geoefend op degenen, die te weinig bijdragen in vergelijking met hun inkomsten.

En uit liturgisch oogpunt èn om een betere financieele regeling mogelijk te maken, achten wij het daarom aan te bevelen, dat zoo mogelijk het kerkezakje allengs verdwijnt en de vaste contributie daarvoor in de plaats komt.

Natuurlijk kan dit niet in eens geschieden. Ook hier moet met beleid worden opgetreden. Een jarenlang ingewortelde gewoonte verandert men niet plotseling door een kerkeraadsbesluit. Maar die kerken, die reeds naast de collecte een geregelde vaste bijdrage vragen, zijn zeker op den goeden weg. Zoo moet de gemeente allengs gewend worden aan den overgang en kan als einddoel in het oog worden gehouden, dat ten slotte uit die vaste contributiën de kosten van het kerkelijk leven geheel worden betaald.

De plaats van den mensch in het heelal.

III.

Onze tweede opmerking knoopt zich van zelf aan de eerste vast.

Toegegeven dat onze aarde astronomisch niet de spil vormt, waarom het heelal wentelt; dat de door ons bewoonde wereld in omvang en zwaarte door de meeste sterren verre overtroffen wordt; volgt dan daaruit, dat zij ook *geestelijk* niet het middelpunt kan wezen van het heelal; dat haar *ideële* waarde bepaald wordt door deze stoffelijke verhouding?

Gods Woord leert ons aangaande de beweging der hemellichamen en hun onderlinge zwaarteverhouding niets. Of de zon dan wel de aarde grooter is, kan met geen Bijbeltekst worden uitgemaakt. Of de aarde om de zon draait, dan wel de zon om de aarde, wordt door de Schrift niet beslist. Het onderzoek daarnaar heeft God aan den menschelijken geest overgelaten, en wat de geleerden als vrucht van nauwkeurig onderzoek en reusachtigen denkarbeid desaangaande ons mededeelen, kan dankbaar worden aanvaard. Schier nergens schittert de rijke gave, die God ons schonk in het denkend verstand, meer, dan waar de mensch doordringt tot in de diepten van het heelal, zonnen weegt en nevelvlekken ontleedt, den afstand der sterren bepaalt en den weg der kometen berekent. Hier viert de menschelijke wetenschap haar hoogsten triomf en blijkt de naar Gods beeld geschapen mensch koning te zijn, die heerscht over heel het rijk der natuur.

Geheel anders daarentegen staat het met de geestelijke verhouding en geestelijke waarde der dingen. Hier baat geen telescoop; biedt geen spectraalanalyse uitkomst; komt ge met uw algebraïsche formules en logarithmentafels geen stap verder. Het stoffelijke kan gezien, getast en gewogen, maar het geestelijke niet. En de Openbaring is ons juist daarom geschonken, opdat, waar de mensch, aan zich zelf overgelaten, in het donker zou ronddwalen, Gods Woord hem tot een lamp voor zijn voet en tot een licht op zijn pad zou zijn. Alleen God, die alle ding schiep naar zijn welbehagen, kan ons den oorsprong van die sterrenwereld verklaren, het einddoel doen zien, waartoe Hij dit heelal in het aanzijn riep, en de geestelijke verhouding der dingen bepalen. Ook hier geldt het diep ootmoedig woord van den Psalmdichter: In uw licht alleen zien wij het licht. En waar dat licht ontbreekt, moet het slotwoord aller menschelijke wetenschap een Ignoramus zijn: Wij weten het niet.

De grondfout der moderne wetenschap nu ligt hierin, dat zij op grond van haar stoffelijke gegevens, concludeeren wil tot de geestelijke waardij der dingen, en daarmede niet alleen in strijd komt met de Schrift, maar met heel de ordinantie Gods, die de natuur zelve ons leert kennen. En het is daarop, dat wij in de tweede plaats willen wijzen.

Indien er toch één wet is, die heel de schepping om ons heen predikt, dan is het deze, dat uiterlijke massaliteit en grootte van omvang in omgekeerde verhouding staat tot de innerlijke waardij. Niet het huizenhooge en centenaars-zware rotsblok, dat van den rotswand losbrak en neerviel in het dal, maar de fijn geslepen diamant, die de lichtstraal opvangt en in duizendvoudige schittering weerkaatst, draagt op de markt der gesteenten den hoogsten prijs weg. Een ton ruw ijzererts uit de mijnschacht gegraven, weegt in waarde niet op tegen enkele grammen van het glanzend goudmetaal, dat als korrelen uit het rivierzand gewasschen wordt. De grove olifant, die met een druk van zijn voet een mensch verbrijzelt en met zijn slurf boomen ontwortelt, staat in verstandelijke ontwikkeling achter bij de kleine mier en de nijvere bij, die in hun kolonien reeds geheel het beeld van een welgeordende maatschappij opleveren. Uw groote Newfoundlander of St. Bernard mag door sterkte van lichaamskracht uw bewondering opwekken, maar in vlugheid van verstand en vaardigheid om kunsten aan te leeren, wordt hij verre overtroffen door het kleinste schoothondje. Indien in de vogelenwereld een het type van domheid vertoont, dan is het juist de reusachtige struisvogel, wiens gebrek aan slimheid zelfs spreekwoordelijk geworden is.

En hetzelfde geldt evenzeer van de menschenwereld. Reeds in uw eigen lichaam vindt ge die wet terug. Uw hersenen wegen geen honderdste deel van het gewicht van uw spieren en beenderen, en toch gaat van die hersenen de kracht uit, die heel uw lichaam beheerscht. De athleet met armen, waarop de biceps vingerdik zwelt, en beenen, die als vastgeworteld op den grond staan, mag het wereldrecord in het worstelperk slaan, maar een genie op het gebied der wetenschap wordt hij nooit. In den oorlog met Frankrijk waren het niet de escadrons van Pruisen's reuzen-grenadiers die de overwinning bevochten, maar de tengere gestalte van een Von Moltke. Ook de jongste veldslagen in Zuid-Afrika en in Mantsjoerije bewijzen de juistheid van het Fransche gezegde: ce ne sont pas les hommes, c'est l'homme; niet de massaliteit der troepen geeft in den krijg den doorslag; één veldheer is meer dan heel een leger waard.

Natuurlijk gaat ook deze regel niet altijd door. Niet altoos is grootte van lichaam bewijs van kleinheid van geest. Een Bismarck was een reus, èn lichamelijk èn geestelijk. Maar dit zijn uitzonderingen. Bijna bij alle reuzen blijkt het verstandelijk vermogen slecht ontwikkeld te zijn. Terwijl, om uit onze vaderlandsche historie slechts twee voorbeelden te kiezen, èn Prins Willem III èn Groen van Prinsterer in een zwak en tenger lichaam een geest herbergden, die wonderen heeft verricht.

De vraag, waar geestelijk het middelpunt ligt, kan dus nooit door de uitwendige materieele verhouding worden beslist. Op stoffelijk gebied mag zwaarte en omvang den doorslag geven, op geestelijk gebied niet. In de fabriek zijn het niet de reuzenhamers, die het ijzer pletten, niet de forsch gebouwde arbeiders, die met stalen spieren de bouten saamklinken, maar is het de directeur, die, op zijn kantoor verscholen, het middelpunt vormt, waarvan alle actie en alle beleid uitgaat. Neem dien directeur weg en de arbeid staat stil, de hamers houden op, de arbeiders gaan elk huns weegs en de fabriek is dood.

Breng deze wet nu over op de sterrenwereld en heel het bezwaar, dat de moderne wetenschap tegen de voorstelling der Schrift inbrengt, smelt weg als sneeuw voor de zon. Wat doet het er toe voor de geestelijke verhouding, of de zon in omvang twaalf duizend maal de aarde overtreft en driehonderd vier en twintig duizend maal zwaarder is dan zij? Indien er iets vaststaat dan is het dit, dat de zon zich bevindt in zulk een gloeiend heeten toestand, dat de felste hitte, op aarde ontwikkeld, hierbij vergeleken niets is. Wanneer door verduistering der zon zelve, omdat de maan tusschen de zon en de aarde zich inschuift, haar omtrek nauwkeuriger kan waargenomen worden, blijken uit de zon vlammen op te slaan, die in hoogte meer dan achttien maal de lengteas der aarde overtreffen. De zon is dus omringd door een oceaan van vlammen, een zee van vuur, waarvan de wildste fantasie zich geen droombeeld vormen kan. Onze aarde, in die vlammen gedompeld, zou in minder dan een seconde in damp en gas zijn opgegaan. Dat op de zon eenig organisch leven zou kunnen gevonden worden; dat eenig levend wezen, hoe dan ook gevormd, het één oogenblik in dezen gloed zou kunnen uithouden; is dan ook, naar ieder toegeeft, een ondenkbaarheid. De zon heeft voor ons zonnestelsel geen ander doel, dan dat zij, als men zoo wil, de reusachtige vuurhaard is, van waar licht en warmte aan de om haar wentelende planeten worden toegezonden. Laten we dus een oogenblik de vraag rusten, waartoe de andere zonnen dienen, die in het heelal zich bevinden, en beperken we ons tot ons zonnestelsel alleen, dan kan de vraag niet moeilijk te beantwoorden zijn, wie hier geestelijk de *meerdere* is. Niet op de zon, maar alleen op deze aarde wordt dat hoogere rijke leven gevonden, dat in plant en dier zich openbaart en in den mensch zijn hoogste voltooiing bezit. Op de zon heerscht alleen het wilde spel der brandende elementen, hier op aarde schittert de pracht van veld en woud, van berg en stroom, van plant en dier, van den mensch, die denkt en wil. Of de aarde zich al wentelt om de zon, en haar mindere is in grootte, doet niets tot de geestelijke verhouding af. Niet de aarde is om de zon, maar de zon is om de aarde. De zon dient om op deze aarde door licht en warmte het leven mogelijk te maken. En even hoog als het geestelijke staat boven de brute materie, de denkende ziel boven de wilde natuurkracht, staat deze aarde met haar rijke menschenwereld boven de zon, die niet dan een gloeiende massa van gesmolten metalen is en waar alle leven ontbreekt.

Toch is hiermede het probleem zelf nog niet opgelost, waarvoor de moderne wetenschap ons plaatst. Toegegeven toch, zoo zal de ongeloovige u antwoorden, dat in ons zonnestelsel niet de zon, maar de aarde de meerdere is; dat de zon dient om op deze aarde het leven mogelijk te maken; dan zijt ge hiermede nog geen stap verder. Voor ons zonnestelsel hebt ge dan aangetoond, dat het geestelijk middelpunt op deze aarde ligt, maar wat baat u dit, waar onze zon slechts één is van de myriaden zonnesterren? Van onze zon kunt ge aantoonen, dat ze haar doel vindt in deze aarde en het haar bewonend menschelijk geslacht, maar van die andere zonnen niet. De meeste dier sterren zijn voor het bloote oog niet eens waarneembaar; ze staan met deze aarde in geen het minste verband; haar licht dringt nauwelijks tot de aarde door; de gedachte zelf, alsof deze sterren alleen om den mensch zouden geschapen zijn, is een dwaasheid.

Met deze bedenking nu staat onze derde opmerking in verband.

Ongetwijfeld leert ons de Heilige Schrift, dat niet alleen de zon en de maan, maar